

Goedele Vandommele & Jozefien Loman
KU Leuven
Contact: goedele.vandommele@kuleuven.be

Taalscreening voor kleuters: een zinvolle aanvulling bij de inschatting van de leraar?

1. Inleiding

Vanaf schooljaar 2021-2022 is elke school in Vlaanderen verplicht om bij 5-jarige kleuters (bij het begin van de leerplicht dus) een taalscreening uit te voeren die nagaat hoe goed kleuters het Nederlands beheersen. Zo kunnen de kleuters geïdentificeerd worden voor wiens taalontwikkeling een kleuterschool alert moet zijn.

De invoering van deze taalscreening kan een hefboom zijn voor gelijke onderwijskansen: uit onderzoek weten we immers dat taaltoetsing leraren kan helpen om meer te bereiken met kinderen en om het onderwijs en het schoolbeleid naar een hoger niveau te tillen. Via toetsen kunnen scholen en leraren belangrijke informatie over de taalcompetentie van hun kinderen verzamelen, de resultaten interpreteren en hiermee op een goede manier aan de slag gaan in scholen (Hill & Mcnamara 2011). Om deze meerwaarde te realiseren, moet een toets wel aan verschillende voorwaarden voldoen. Zo is het belangrijk dat een toets valide en betrouwbaar is, dat de resultaten relevant, informatief en inzichtelijk zijn en dat ze eenvoudig en kwalitatief kunnen ingezet worden in klascontexten en binnen het talenbeleid van de school.

In deze bijdrage passen we het kader van Hill & McNamara (2011) toe op de verplichte taalscreening voor kleuters – KOALA genaamd – en gaan we na in welke mate deze taalscreening aan de voorwaarden voldoet om een meerwaarde te kunnen hebben voor het onderwijs. Hierbij hebben we speciale aandacht voor de toegevoegde waarde van de KOALA-resultaten: kleuterleraren hebben immers zelf al vrij snel een beeld van hun kleuters.

2. Betrouwbaar luistervaardigheid van kleuters in kaart brengen

2.1 Een betrouwbare toets

Kleuters – en kinderen onder de zes jaar in het algemeen – zijn niet evident te testen. Van bij de ontwikkelfase van KOALA werd daarom rekening gehouden met de kenmerken van jonge kinderen, om op die manier tot een betrouwbare indicator van taalvaardigheid te komen. Zo werd ervoor gekozen om te focussen op de luistervaardigheid van kleuters: lees- en schrijfvaardigheid toetsen is nog vroeg voor de erg gevarieerde doelgroep, en spreken is tijdsintensief en daardoor niet efficiënt. Luistervaardigheidsresultaten daarentegen zijn goede voorspellers van toekomstige prestaties op begrijpend lezen, en een luistertoets is eenvoudig af te nemen.

In KOALA worden kleuters getoetst aan de hand van herkenbare, schoolse situaties. Toetsing, spelsituaties en gestandaardiseerde observatie worden gecombineerd en ingebed in de test zelf. Bovendien werd veel afwisseling ingebouwd. Ook met het concentratievermogen van kleuters werd rekening gehouden: de afnameduur blijft beperkt tot ongeveer een uur en de kleuters worden deels individueel en deels in kleine groep getest.

Dit alles leidde tot een toets met een aanvaardbare lengte, bestaande uit 33 items, met een goede betrouwbaarheid (*person reliability*: .78; Linacre 2012), goede discriminerende items en een goede spreiding in moeilijkheidsgraad.

2.2 Ingebed in brede beeldvorming

Ondanks de goede betrouwbaarheid van het instrument zijn heel wat leraren zich ervan bewust dat elke toetsafname een ‘*snapshot*’ is. Het geeft een eenmalig beeld van een leerder op een welbepaald moment – de dag van de toetsafname – met bijbehorende beperkingen. Een leraar drukte dit als volgt uit:

“Persoonlijk vind ik dit een momentopname. Een momentopname is nooit representatief omdat het kind een slechte dag kan hebben of andere factoren een rol kunnen spelen” (leraar).

Om die reden werd het taalscreeningsinstrument ingebed in een brede beeldvorming. Dat geeft leraren handvatten om het beeld van de kleuter uit KOALA bij te stellen, te verbreden en te verdiepen. Het KOALA-materiaal bevat dan ook expliciete verwijzingen en concrete fiches om dit met een individuele kleuter of een klas te realiseren. Denk bijvoorbeeld aan een taalportfolio van een meertalige kleuter of aan taken die de mogelijkheid bieden om de resultaten van luistervaardigheid uit te breiden met observaties van de ontluikende geletterdheid van een kind.

3. Relevante, inzichtelijke en informatieve resultaten

3.1 *Relevante resultaten*

Een kleuterleraar die KOALA afneemt van een klas krijgt een overzicht van de doelen die wel en niet zijn behaald. Die doelen zijn afgestemd op het Referentiekader vroege vreemde taalverwerving (Van den Branden e.a. 2001) en de ontwikkelingsdoelen voor het kleuteronderwijs. Om uitspraken te kunnen doen over luistervaardigheid gaat KOALA na in welke mate een kleuter instructies, informatieve mededelingen, vragen en verhalen goed begrijpt.

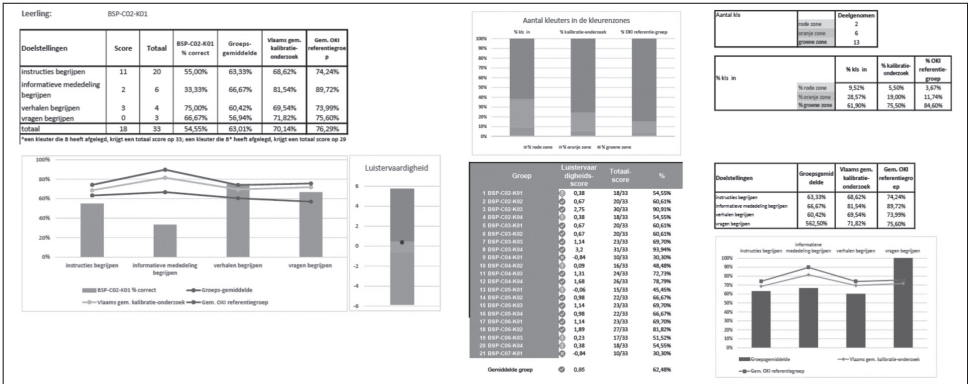
Leraren gaven tijdens het kalibratieonderzoek aan dat ze de taalscreeningsresultaten, in combinatie met inzage in deze doelstellingen, relevant vonden, en dat deze hen belangrijke inzichten opleverden:

“Zeker zinvol, ben heel blij dat er eindelijk een taalscreening komt die wat meer aanleunt bij de leefwereld van kleuters. De taaltesten waren echt aan vernieuwing toe. Pluim hiervoor” (zorgcoördinator).

“Taalscreening van 5-jarige kleuters is en blijft ontzettend belangrijk en is dan ook zeer zinvol” (zorgcoördinator).

3.2 *Inzichtelijke resultaten*

De leraar krijgt niet alleen inzicht in het talig functioneren van individuele kleuters, maar ook in de luistervaardigheid van de klas als geheel. Bovendien kan hij de resultaten van elk kind en de klas niet alleen ten opzichte van een Vlaamse gemiddelde afzetten, maar ook ten opzichte van een groep kleuters met gelijkaardige en/of andere achtergrondkenmerken.

Tabel 1 – Voorbeeld van resultaten van KOALA (links: resultaten op het niveau van de individuele kleuter; rechts: resultaten op het niveau van de groep).

Ook dit gegeven werd door leraren geapprecieerd:

“Als leraar krijg je een meer objectief beeld hoe ver kleuters staan in vergelijking met grote groep kleuters van dezelfde leeftijd” (leraar).

3.3 Informatieve resultaten

Ondanks de positieve reacties op de taalscreening, zijn er ook leraren die twijfel uitdrukken en zich afvragen of de inspanningen evenredig zijn aan de resultaten. Immers, een bestaand beeld wordt vaak gewoon bevestigd in de resultaten:

“Weinig nieuwe informatie rond de taalvaardigheid van kleuters (naast eigen observaties)” (pedagogische begeleiders).

Deze concrete vraag werd binnen het KOALA-onderzoek diepgaander onderzocht. We vroegen hiervoor op voorhand aan leraren om de taalvaardigheid van hun kleuters in te schatten en hun kleuters te rangschikken in volgorde van taalvaardigheid. Vervolgens gingen we de relatie tussen de inschatting van een leraar en het KOALA-resultaat na. In Tabel 2 worden de resultaten van deze analyses weergegeven.

Model Summary					Change Statistics				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,642 ^a	,412	,411	1,08866	,412	732,943	1	1048	,000
2	,660 ^b	,436	,435	1,06634	,024	45,334	1	1047	,000

a. Predictors: (Constant), taalinschatting LK kleurcode (recode)

b. Predictors: (Constant), taalinschatting LK kleurcode (recode), taalinschatting LK rangorde (recode)

Tabel 2 – Correlatie tussen inschatting en luistervaardigheidsscore.

De beide inschattingsscores dragen significant bij aan het resultaat van de kleuter op KOALA. Inschatting aan de hand van een kleurcode en rangschikking binnen de klasgroep verklaren tezamen 43,6% van de variantie in de *measure*. De kleurcode verklaart het grootste deel van de variantie (41,2%). De rangschikking voegt daar nog 2,4% verklarende variantie aan toe. Bovendien bleek uit extra analyses dat de correlatie tussen ‘inschatting’ en ‘luistervaardigheid’ hoger ligt voor de groep van meertalige kleuters dan voor de kleuters die thuis enkel Nederlands praten. Hieruit kunnen we besluiten dat er een grote overlap is tussen de inschatting van leraren van de taalvaardigheid van hun kleuters en de uitkomst op KOALA, in het bijzonder als het gaat over de taalvaardigheid van hun meertalige kleuters. Dat is goed nieuws: enerzijds bevestigt het de kwaliteit van de beeldvorming van leraren; tegelijkertijd is het ook een bevestiging voor de ecologische validiteit van de toets.

De grote overlap doet tegelijkertijd de vraag rijzen of KOALA dan nog voldoende nieuwsaarde heeft. Ook deze vraag legden we in een kleinschalig kwalitatief onderzoek voor aan kleuterleraren met een diverse leerling-populatie. Tijdens dat onderzoek gaven leraren aan dat ze de meerderheid van de resultaten verwacht hadden. Toch vonden ze dat niet negatief: ze zagen het eerder als een bevestiging of objectivering van hun persoonlijke inschatting.

Voor 20% van de kleuters waren de resultaten van de *ranking* en de kleurcode-inschatting anders dan verwacht. Als leraren hierover reflecteren, geven ze de volgende verklaringen voor deze verschillen:

- inschatting van extraverte of timide kinderen, waarbij ze zich mogelijk (te) sterk laten leiden door het spreekgedrag van de kleuter;
- inschatting van meertalige of Nederlandstalige kinderen, waarbij ze zich mogelijk (te) sterk laten leiden door de achtergrond.

Algemeen vonden deze leraren dat ook verschillen tussen de toets en hun eigen inschatting interessante aanknopingspunten vormen om een leerling verder te observeren en zijn taalvaardigheid in kaart te brengen.

4. Inzetbaar binnen klascontexten en een taalbeleid

De taalscreening moet nog breed geïmplementeerd worden. Toch bleek al uit het kalibratie-onderzoek dat leraren het als zinvol ervaren om het instrument in te zetten op school en klasniveau:

“We vinden het zinvol omdat je wel een mooi beeld krijgt waar je als school van kan leren. Bepaalde dingen vielen echt op tijdens de afname. De juf is geprikkeld om ermee

aan de slag te gaan. Niet om de toets te oefenen, maar om de kinderen een nog beter aanbod te geven” (leraren van deelnemende school).

Ook de eerste signalen van het middenkader wijzen alvast in de richting van de inzetbaarheid in een klascontext en taalbeleid. Meer bepaald lijkt het instrument aanleiding te geven tot een verhoging van de interne kwaliteitszorg:

“[...] de taalscreening voornamelijk te gebruiken als IKZ-instrument om het eigen handelen te versterken voor alle kleuters, maar in het bijzonder voor kleuters die hierin extra ondersteuning nodig hebben” (taalbegeleider OVSG).

5. Besluit

KOALA lijkt te voldoen aan de voorwaarden voor een kwaliteitsvolle taalscreening voor gebruik in onderwijscontexten (Hill & McNamara 2011). Het taalscreeningsinstrument blijkt, na controle, valide en betrouwbaar en levert relevante, informatieve en inzichtelijke resultaten op die eenvoudig en kwalitatief kunnen ingezet worden in klascontexten en binnen het talenbeleid van de school.

De meerwaarde voor leraren ligt in de informatie die de screening oplevert over verschillende doelstellingen (op individueel, klas- en schoolniveau) en in de vergelijking met andere groepen. Diepgaander onderzoek geeft bovendien aan dat de informatie die uit KOALA op individueel niveau voortkomt ook als meerwaarde gezien wordt als de overlap tussen de inschatting van leraren en de resultaten van de screening groot is. In dat geval signaleren leraren een meerwaarde (a) omwille van de bevestiging en objectivering van het eigen beeld of (b) omwille van het signaal dat het beeld bijgesteld of verdiept moet worden.

We kunnen dus concluderen dat KOALA aan alle voorwaarden voldoet om een hefboom te kunnen worden voor kwalitatief onderwijs voor alle leerders. Het werkelijke gebruik van het taalscreeningsinstrument in de komende jaren zal moeten aantonen in welke mate deze hefboomfunctie ook daadwerkelijk wordt waargemaakt.

Referenties

- Hill, K. & T. McNamara (2011). “Developing a comprehensive, empirically based research framework for classroom-based assessment”. In: *Language Testing*, 29 (3), p. 395-420.
- Loman, J., G. Vandommele, S. Vandoninck & E. Koch (2021). ‘Taalscreening bij aanvang van het leerplichtonderwijs. Wetenschappelijk eindrapport’. Leuven: Cen-

trum voor Taal en Onderwijs.

Van den Branden, K., D. Van den Nulft, M. Verhallen & M. Verhelst (2001). *Referentiekader vroege tweede taalverwerving. Een referentiekader voor doelstellingen rond vroege NT2-verwerving in Nederland en Vlaanderen*. Den Haag: Nederlandse Taalunie.